

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA

WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Dombi Gábor: Gettó és kiál(lí)tás (3. oldal)

Dési János: Herzl biciklin (8. oldal)

VADMACSKÁTÓL A NERCBUNDÁIG

(11-12. oldal)

Dr. Frölich Róbert

Testvérek, egymás ellen – Vájislách

Jákob ősapánk már elvált apósától, Lábántól, hazafelé tart. Szegényen, egy szál bottal érkezett Háránba, s mint tündérmesében, gazdagon, állatokkal, szolgálkkal, s ami a legfontosabb, családjával együtt kíván hazatérni, hogy még lássa szüleit.

Hetizakaszunk első mondatainak olvasásakor szinte látjuk magunk előtt, ahogy előkészül a testvérével, Ézsauval való találkozásra. Érthető módon retteg, fél a viszontlátástól. Tudja, hogy fivére testvéri érzelmeit háttérbe szorítja a vele szemben érzett dühe, amiért elorozta tőle az elsőszülöttséget és az atyai áldást. Mentegethettünk, hogy még fiatal volt, hogy híján volt mindennemű élettapasztalatnak, pedig csupán ösztöneit követte. Mint mindenkit, őt is csapdába ejtette a kis hatalom, a privilegizált helyzet iránti vágy. Most, mikor már ő is áldozatul esett hasonló megcsalatásnak, és őt is becsapták, kihasználták, átérzi és megérti Ézsau indulatait, keserűségét. Jákob mindent elkövet, hogy jól végződjön a küszöbön álló találkozó: megpróbálja kiengesztelni Ézsaut

ajándékokkal; felkészül egy esetleges fegyveres konfliktusra, két csoportra osztva csapatát; I.tenhez fohászodik segítségért.

Jól átgondolt, hármas láncolat elemeit tárja elénk a tórai szöveg. Jákob logikusan felépített terv szerint cselekszik:

1. Ézsaut megpróbálja lekenyerezni. Az ajándékok küldése egyértelműen captatio benevolentiae, a közönség megnyerésének kísérlete. Mai napig érvényes diplomáciai gesztus: a jóakarat elnyerése, a szimpátia felébresztése a megajándékozó iránt, ugyanakkor lehet a nagyrabecsülés, a megajándékozott felé irányuló szeretet kifejezése is. Az első lépés, hogy ne legyen nagyobb konfliktus, s egyben a végső kísérlet a találkozó, a „családjegyesítés” békés kimenetelére.

2. Kettéosztja a tábor. Jákob előrelátásának, körültekintő gondolkodás-módjának bizonyítéka. Ez a Jákob már nem a testvérét hebehurgyán, a következményekkel nem törődve kétszer is becsapó ifjú: ez a Jákob már gondoskodó, az élettől kapott kemény leckékben okuló férfi. Számol a lehetőséggel, hogy nem éri el célját békés úton, hogy fizikai küzdelemre is sor kerülhet, megpróbálja minimalizálni a veszteséget. Felméri saját erejét, klasszikus harckészültséget látunk: a gyengéket, a védteleneket pajzsként övják az előreküldött egységek, a katonaként bevethető emberek.

3. Imádkozik. Nem végső menedék, sokkal inkább szövetséges keresése. Olyan segítséget remél, amely megvédi őt a legkisebb veszedelemtől is, olyan partnert keres és kér, aki nem engedi, hogy neki és övéinek a legcsekélyebb bántódása is essen. Tudja, egyetlen olyan biztos háttére van, akiben feltétel nélkül megbízhat: az Ő.való, aki eddig is kísérte, s aki már szólt hozzá álmában, s biztosította segítségéről. A hit erejét hívja, s tudjuk, hogy a hit képes megsokszorozni a fizikai képességeket, képes plusz erőt, energiákat megmozdítani az emberben. Imájában többek között így szól: „Ments meg testvérem, Ézsau kezétől, félek tőle; nehogy jöjjön, és elpusztítson anyát és gyermekeit.”

Rási, a középkor legnagyobb kommentátora idézi a midrást, a tórai szöveget kiegészítő, értelmező legendáriumot: „Ő.való I.ten, Te, aki megparancsoltad nekünk – szól Jákob –, hogy anyát és gyermekét egy napon még Neked szánt áldozatként se mutassuk be, ne engedd, hogy a gyűlölködés egyszerre irtson ki egy egész családot.” Jákob félelme, hogy kipusztulhat a le származottai vonal, már az ókorban

sem volt alaptalan. Történelmi példák ezrei szólnak arról, hogy az uralkodók, a despoták (és Ézsau is annak számított) haragosaik, vagy ellenlábasaik egész családját kiirtották, ha hatalmukat veszélyeztetve érezték. Elegendő itt csak Heródesre, vagy a császárkori Rómára utalnunk. Nem a modern kor tragikus, rettenetes „vív-mánya” tehát, hogy egész családokat pusztítottak úgy el, hogy írmagjuk sem maradt. A pátriárka nyilván tudja ezt, hisz ő is kora gyermeke, s a hírek már az ő idejében is gyors szárnyakon szálltak akár országhatárokon átívelve. Jákob imája felkiáltójel. Jákob fohásza családján keresztül a jövőért, Izrael népéért szól, könyörgés, hogy ne szakadjon meg a generációk láncolata egyetlen családban sem.

Ézsau – mint az a zsidó köztudatban él – elakarta, el akarja pusztítani Jákobot. Ézsau – bár Izsák törzsökéből születik – nem viszi tovább a zsidóságot, nem vallja magát Ábrahám utódának, nem vállal közösséget öccsével sem ideológiájában, sem pedig a vér szava szerint.

Ézsau él ma is. Ézsau méltó utóda mindenki, legyen Ábrahám leszármazottja, vagy sem, aki Izrael hite, vallása, hagyományai, élete ellen lép fel. Ellenség, aki csak a kedvező pillanatra vár, hogy pusztíthasson, romboljon, semmivé tegyen mindent, amit évezredekken át sikerült megőrizni. Jákob jól látta: ha Ézsau jön, és lehetősége van generációk sorsát meghatározni, elpusztul a zsidóság egy ága. Jákob imája a külső és belső Ézsauk ellen szól: Ő.való I.ten, ne engedd, hogy Izrael vihartépett fája újabb károktól szenvedjen. Félek, nyugtass hát meg, hogy a nekem tett ígéret örökérvényű, hogy Izrael hite, vallása és hagyományai nem tűnnek el soha, sehol sem a Földön.

I M A R E N D

Hétköznap: 7:30-kor kezdünk reggel, az esti ima időpontja 17:00 óra, a Talmud-Tórában.

Az esti imák előtt fél órával, sakkal, kártyával, kávéval és teával várjuk híveinket!

Péntek esti ima: 17:00-kor a **Hősök Templomban.**

Szombat reggeli ima a Hősök Templomban: Sachrisz: 9:30

Tóraolvasás: 10:00 Muszáf ima: kb. 10:45

Vasárnap reggeli ima: 8:00-kor, **esti ima:** 17:00-kor, mindkettő a Talmud Tórában.

A péntek esti kiddust, illetve a szombat délutáni sálesüdeszt szintén a Talmud-Tórában tartjuk.

Sálesüdeszek kezdete a következő hetekben:

november 24.	15:50	december 1.	15:45
december 8.	15:45	december 15.	15:45
december 22.	15:50	december 29.	15:50

Dombi Gábor

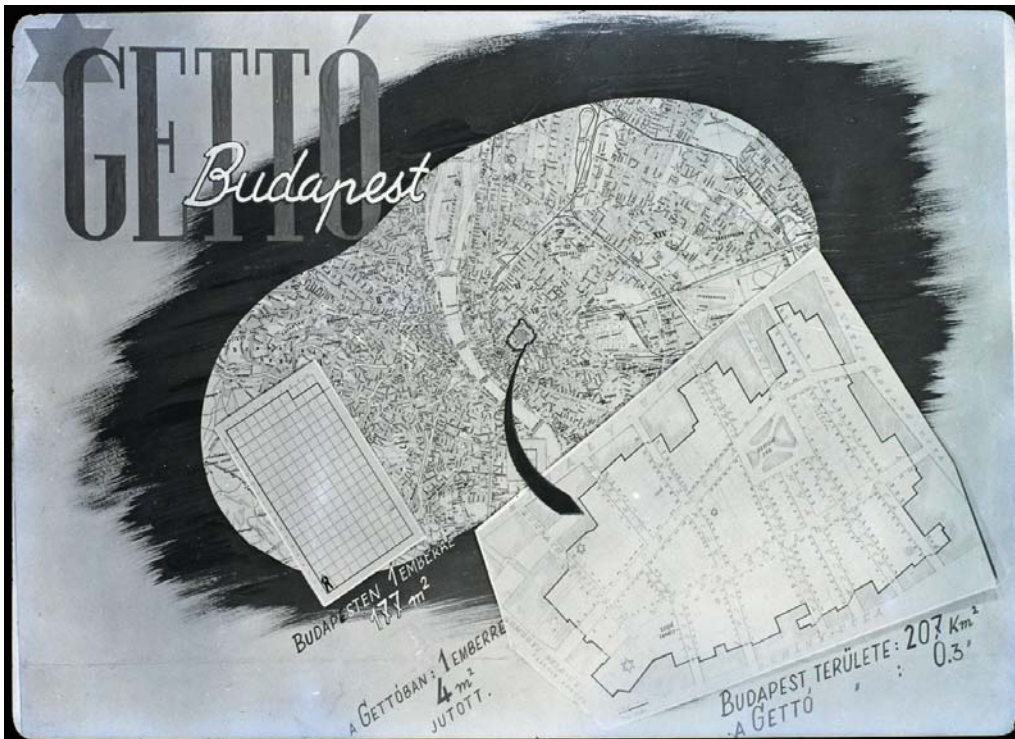
Gettó és kiál(lí)tás - Fejezetek a pesti gettó történetéből (1. rész)

Régi adósságot törlesztett a Dohány utcai zsinagóga alapítványa, amikor megnyitotta a zsinagóga alagsorában a pesti gettó történetéről szóló – állandónak szánt – kiállítását. Nem ez az első gettókiállítás-kísérlet, de különlegességét az adja, hogy szervezői hosszú távon tervezik fenntartását. Az előzményekre Dombi Gábor, a kiállítás kurátora, tekintett vissza.

A magyar zsidóság történelmének legsúlyosabb csapása a Holokauszt volt. A kb. 140 ezer túlélő fele a pesti nagy gettóban élte meg a felszabadulást, az itteni utolsó, január 8-án készült létszám-kimutatás szerint 62 949 felnőtt és 6 759 gyermek (összesen 69 708 fő) várta rettegve a holnapot. Az erzsébetvárosi, palánkkal övezett gettó számukra a közös poklot jelentette. Ezért Európa utolsó gettójának örökségét csoport- és identitásképző, sorsközösséget adó hagyaték-nak tekintem.

A gettókiállítás megszületését több tényező kényszerítette ki. Az első: egy állandó kiállítás hiánya, amelyért valójában Erzsébetváros adós. Közvetlen előzménye azonban a zsinagóga szomszédságában működött, Shoah Cellar nevű álmúzeum, amely vállalkozásként, minden ízében hamis zsidó történetet mutatott be. A bevételért kitalált fantazmagóriákkal nem csak a turistákat tévesztette meg, de durván kegyelet-sértő volt. A szakmai és hivatalos felszólalások hatástalanságát látva, pár héttel a gettókiállítás

Hacair cionista szervezet Mimis-ként ismert tagja szervezte 1946-ban. Mimis, aki tevékenyen vett részt a zsidó ellenállásban, kiállításán a maga készítette fotókat mutatta be, sőt azokat külföldi megemlékezésekre is eljuttatta. A szovjet hadsereggel (haza)érkező *Ék Sándor* (1902-1975) és az ukrán zsidó *Jevgenyij Haldej* (1917-1997) mellett ő volt az egyedüli „helybéli”, aki megörökítette a gettó felszabadulás utáni napjait. Kiállításának címe: „Akik meghaltak, és akik harcoltak népünk becsületéért” volt. A magyar holokauszt történetet mutatta be a Magyar Zsidó Múzeumban *Benoschofsky Ilona* által rendezett, 1960-ban megnyílt „Szolgaságból Szabadságba” című kiállítás, itt már önálló termet kapott a gettó története. A gettó felállításának 70. évfordulóján, 2014. november 29-én a budapesti gettó volt központi és egyik temetkezési terén, a Klauzál téren nyílt meg „A pesti gettó emlékezete” című, téli szabadtéri kiállítás Erzsébetváros önkormányzatának támogatásával. Az időközben megvalósult Erzsébetvárosi Zsidó Történeti Tárban – az eredeti részletes tervek ellenére – nem jöhetett létre állandó gettókiállítás: a zsidó helytörténet múzeumából az építők törölték e meghatározó korszak állandó gettókiállításának kialakítását. *Lévai Jenő* könyve ellenére a gettó története további feltárást igényel. Az eddig összegyűjtött visszaemlékezések feldolgozása, a további levéltári kutatások még közelebb vezethetnek tragédiájának és – *Lévai* szavaival szólva – szerencsés megmenekülésének történetéhez. Talán a Dohány zsinagóga kiállítása a történet új feldolgozásának kezdete lehet...

Napjainkra a pesti „zsidónegyed” területe kulturális örökség szempontjából erősen leépült. Számos épülete fontos a magyar zsidóság intézmény-történetének egy-egy fejezete szempontjából, de legdrámaibb és legjelentősebb korszakára, a gettó történetére – eddig – a Dohány zsinagóga melletti sírkerten (és a turisztikai okból felhúzott Király utcai „gettófalon”) kívül semmi sem utalt. Az évente idelátogató százezreknek a sírkert némasága nem árulta el borzalmas titkait, és a környező utcákon kóborlók sem ismerhették meg a gettó korszak drámáját, sem a magyar zsidóság zsinagógákon kívüli hagyatékát. Ezért hatalmas adósság törlesztése a gettókiállítás létrehozása, s további feladat a gyűjtemény folyamatos fejlesztése!

megnyitása előtt a Dohány zsinagóga hívei civil akciójukkal törölték el a föld színe alól (a pincehelyiségből) a műintézményt – radikálisan és felettébb hatásosan. Ezzel megelőzték a zsinagóga alapítványát, amely válasszal készült a pincekiállításra: a saját kiállításával, amely a zsinagógát felkereső látogatók számára ad támpontot a környező utcák és a magyar zsidó történelem megismeréséhez. De nem ez volt a pesti gettó bemutatásának az első kísérlete. Az első gettókiállítást *Herbst Imre* (1916-1978), a *Hasomer*

Pesti Sólet menü a www.izraelinfo.com

/Bar Horowitz és Szabó Orsi (Macesz)/ receptjei alapján

Nem hagyományos maceszgombócleves

Hozzávalók: 1 nagyobb édesburgonya, 5-6 szál szárzeller, 1 közepes cukkini, 1 fej fokhagyma, 1 doboz hámozott paradicsom, vagy paradicsom passata, 2 ek kurkuma, joghurt (növényi), mentalevelek, 3-4 ek olívaolaj, só, bors

Fotó: Bar Horowitz

Maceszgombóchoz: 1/2 pohár maceszliszt, 2 tojás, 2 ek olaj, 2 ek víz, 1 tk. frissen reszelt gyömbér, só

Elkészítés: Egy nagy fazékba teszem az olajat, a megpucolt, egész gerezd fokhagymákat beledobom, és alacsony lángon megsütöm (kicsi aranyzínűnek kell lennie). A zöldségeket kockára vágom, a megsült fokhagymához adom, összepirítom, megszórom a kurkumával, majd felöntöm a paradicsommal és még bő 1–1,5 liter vízzel, sózom-borsozom ízlés szerint. Amíg felforr, összekeverem a maceszgombóc hozzávalóit és kb. 10-15 percet állni hagyom. A masszából diónyi gombócokat gyártok, amit a lobogva forró levesben főzök meg. A tetején (növényi) joghurttal és friss mentalevelekkel tálalom.

Chanukkai krumplis latkesz

Hozzávalók: 1,4 kg lisztes burgonya, 2 kis fej hagyma, 4 tojás, 4 ek liszt, 4 tk só, tejföl, snidling, salottahagyma, almaszósz, lekvár stb.

Fotó: Gabi Berger

Elkészítés: A krumplit és a hagymát egy reszelő legnagyobb lyukú részén lereszelem. Állni hagyom 15 percet, majd alaposan kifacsarom a vizet a reszelékből. A vizet megőrözm a tálban, és hagyom, hogy az alján leülepedjen a krumpliból kivált keményítő. Ezután óvatosan leöntöm a vizet a tál aljában lévő keményítőről, beleütöm a tojásokat, és alaposan felverem. Visszateszem a reszelt krumplis, hagymás keveréket, a két kanál lisztet és a sót, és alaposan elkeverem. Egy serpenyőben bő olajban kisütöm a latkeszeket. Az a cél, hogy kívül ropogós legyen, és belül is rendesen átsüljön. Fontos, hogy az olaj forró legyen, de ne a legnagyobb lángon süssük, hanem közepesen picit nagyobb lángon, és várjunk türelmesen.

A kész latkeszekre tehetünk tejfölt, snidlinget, apróra vágott salottahagymát, almaszószot, vagy akár lekvárt. Ehetünk hozzá sütőtököt, de fogyaszthatjuk bármilyen mártogatással és feltéttel. Lehet egész picike latkeszeket is gyártani, és akkor simán egy harapásra befaljuk az egészet!

Szufganiot – az izraeli chanukkai fánk

Hozzávalók: (kb. 20-25 darabhoz): 3 csésze (385 gramm) liszt, 3/4 csésze (180 ml) zsíros tej, szobahőmérsékleten, 20 gramm élesztő, 1/3 csésze (65 gramm) cukor, plusz egy picit az élesztőnek, 2 tojás, 2 tk. só, 1 ek brandy (lehet rum, konyak is, de elhagyható), 2 ek szobahőmérsékletű vaj, fél citrom reszelt héja - sok-sok olaj a sütéshez, lekvár a töltéshez.

Fotó: Gabi Berger

Elkészítés: A lisztet a mixer táljába teszem, ha nincs gépi mixer, sima tálba. A liszt közepére egy kis mélyedést csinállok, és ide teszek 1/4 csészényit a tejből (kb. 60 ml), belemorzsolom az élesztőt, és egy teáskanál cukrot. Hagyom felfutni körülbelül 10 percig. Egy másik tálban összekeverem a maradék tejet, cukrot, tojásokat, sót, brandyt, vaját és a reszelt citromhéjat.

Ha gépi mixert használok, elkezdem lassú fokozaton összekeverni a felfuttatott élesztőt a liszttel, és elkezdem hozzáönteni a tejes keveréket, amíg egyneműek lesznek, és utána még 5 percig dagasztom a gépben. Ha sima tálban dolgozom, akkor kézzel összekeverem a felfutott élesztőt a liszttel. Az egyik kezemmel elkezdem lassan hozzáadni a lisztet a tejes keverékhez, míg a másik kezemmel összedolgozom a kettőt. Ha már egynemű a keverékem, lisztes felületre borítom, és kézzel dagasztom 5 percig.

A tésztát gömbölyítem, egy kiolajozott tálba teszem és egy órát kelesztem, ekkorra a duplájára kel.

Lisztezett felületen kb. ujjnyi vastagra nyújtom, és egy nagyobb pogácsaszaggatóval, vagy egy pohárral kiszaggatom őket. /Aki a kisebb fánkokat szereti, használjon kisebb szaggatót, de ez ízlés kérdése./ Ha kész vagyok, meghintem a tetejüket egy kis liszttel, és hagyom kelni újabb 15 percet.

Közben felmelegítem az olajat. Egy nagy vaslábast használok minden olajban sütéshez, ez jól tartja a hőt. Az olaj forró legyen, de ne a legnagyobb lángon süssük, hanem közepesen picit nagyobb lángon, és várjunk türelmesen. Ha forró az olaj, tegyük bele a fánkokat, és fordítsuk meg, ha már elég barna, ez kb. 30 másodperc, nagyon sietni kell velük. Ne is tegyünk túl sok fánkot az olajba, mert nem biztos, hogy elég gyorsan ki tudjuk szedni őket, és megéghetnek kicsit.

Habzsákba teszem a lekvárt (fontos, hogy folyósabb lekvárt használjunk), és mindegyik fánk közepébe belenyomok egy kis lekvárt. A tetején hagyok egy pötty lekvárt, hogy szép legyen, és látszódjon, mi van benne, majd megszórom porcukorral. Ha nincs kedvünk habzsákkal bajlódni, a fánk mellé is tehetjük egy kis tálban a lekvárt, és mindenki tesz magának, amennyit szeretne. Még langyosan felfaljuk!

Jó étvágyat kívánunk!

Elment Pókember és Vasember zsidó édesapja

Elment Pókember és Vasember zsidó édesapja Képregényekbe és szuperhős-filmekbe álmolta át a zsidóság központi tanítását, hogy eljön a Messiás az emberiséghez. Ő, Stan Lee (eredeti nevén, Stanley Martin Lieber) képregény-szerző volt a modern világ legnagyobb hatású Messiás-hívője.

Egy hét éves, kelet-európai zsidó bevándorlótól származó kiskölyök a nagy gazdasági világválság idején, számunkra alig elképzelhető szegénységben, Mannhattanben, aztán már inkább a külső részeken, Bronxban, szuperhősökről álmodik. És aztán, akárcsak a prágai Lów rabbi, a Maharal a Gólemet, meg is teremti őket, örökre átalakítva, megváltoztatva az emberiség képzeletét.

Ez a kisfiú hozza létre a Fantasztikus Négyest, a Pókembert, a Vasembert, a rettenthetetlen Hulkot, az X-Men üldözött, mutáns igazságtévőit, mert senki más nála jobban nem tudhatja, mekkora szüksége van a világnak az igazságra, hogy igazság tétessen végre. Senki nem tudott többet a különleges, furcsa emberek, az ilyen-olyan okból kisebbségben lévők végtelen magányosságáról, mert ezt a drámát is belekomponálta szomorú és szociális nehézségekkel is küszködő figurái életébe. Akik azonban – az általa létrehozott „Marvel-univerzumban”

– nem is egyszer találkoztak és közösen harcoltak a gonosz ellen.

És tényleg megtörtént az, ami egykor a távoli Prágában, Kelet-Európában, ahonnan az ősök a Goldene Medinébe mentek saját megváltást keresve. A kitalált szuperhősök életre keltek és mára meghódították keresztül-kasul a világot. A zsidó kisfiú győzött, álma valóra vált. Meg tudta ragadni az emberiség fantáziáját a maga mindennél hatásosabb. /Hőseit nem hagyta ma-

gukra a filmekben, sorozatokban, rajzfilmekben sem, ugyanis ezekben rendre megjelent egy-egy snitt erejéig./

November 12-én, 95 éves korában eltávozott az Eljövendő Világba, amikor – remélhetőleg mielőbb – eljön a Szuperhősök Szuperhőse. Addig viszont teremtményei elevenebbek, mint valaha. S hogy kiket köszönhetünk neki: <https://tinyurl.com/yct3zdb5>

/Forrás: www.mazsihisz.hu/

Izrael 70 – 70 magyar

Ki álmolta meg Izrael államát? Kinek a filmjét nevezték először Oscar-díjra? Ki hamisította Eichmann útlevelét? Ki fejlesztette ki a Vaskupolát?

Ezekre is választ kap, ha belelapoz az ünnepi albumba, amely Izrael állam alapításának 70. év-fordulója alkalmából készült. Stílszerűen 70 magyar vonatkozású izraeli történet szerepel benne, ismert és elismert, – s a szerkesztők szerint leginkább – bemutatásra érdemes magyar szár-mazású személyiségekről. A kötetet Magyarországon és Izraelben is magyar nyelven adja ki az Izraelinfo Alapítvány, a magyarul beszélő izraeliek közössége.

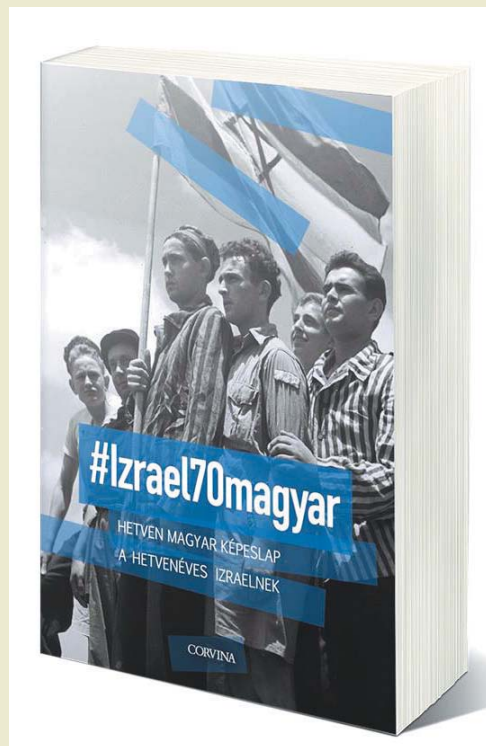
A magyarországi kiadáshoz további támogatókat keresnek, az alábbi Indiegogo-oldalon:

<https://tinyurl.com/ywefo2o> – hogy mielőbb elérhető legyen a 320 oldalas könyv.

Jair Lapid képviselő ezeket a sorokat írja az #Izrael70magyar című album előszavában:

– Kétlem, hogy bárki a magyar zsidóknál gyorsabban integrálódott volna Izraelben. Ha nem lett volna olyan rettenetes akcentusuk, észre sem vette volna senki, hogy a magyarok máshonnan jöttek. Egy magyar zsidó, akit Herzl Tivadarnak hívtak, és aki a Dohány utcai zsinagóga melletti házban született, megálmodta a zsidók államát, szomszédai pedig az elsők között eredtek álmai nyomába. Ők nemcsak kivándorolni akartak Erebe, hanem új hazát teremteni ott kávéházzal, színházzal, új-

sággal, szatírával. A magyarok azzal a céllal alijáztak Izraelbe, hogy haladéktalanul izraelivé váljanak... Izrael országában kelt életre a zsidó nép – aztán jöttek a magyarok, és így szóltak hozzá: „Na gyere, gyere, ülj le, együnk valamit...”

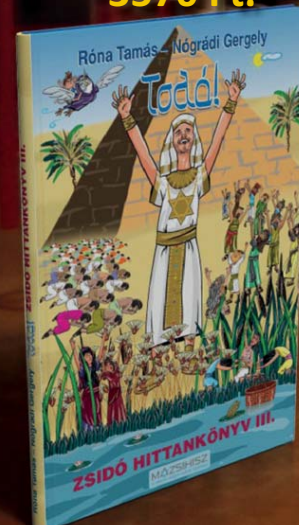

MEGJELENT!

Róna Tamás és Nógrádi Gergely:
Todá!

Zsidó hittankönyv III. része
A kötetet legkényelmesebben
megrendelheti a
WWW.ZSIDOKONYVEK.HU
webshopban.

A kötet ára bruttó
3570 Ft.-

Gyerekek a tizenkét törzs nyomában

Klein Judit és Wajnberger Viki szervezésében kéthetente ismerkedhetnek a kisgyerekek (6-10 évesek) ünnepeinkkel, a Dohány utcai zsinagógával, a zsidósággal, s ennek kapcsán sok-sok érdekességgel.

A harmadik összejövetelen, november 4-én a Dohány Zsinagóga szomszédságában néztek körül a „minitúrás” gyerekek. A program keretes szerkezetű volt.

A Wesselényi utcai házfalon megfigyelték a tizenkét zsidó törzs szimbólumait, s a program végén a „zsinikuckóban” saját maguk rajzolták meg a tizenkét törzs jeleit, amelyeket minta alapján kellett elkészíteniük.

A városi programon elrejtett játékfigurákat keresve jutottak el a

következő célpontig. Az utat mutató kis miniatűröket persze mindenki haza is vihette. Állomásuk a Kazinczy utca volt. Megnézték a titkos kutat, felidéztek a taslicholást, amikor elszórjuk bűneinket, s elolvasták a kiírásokat az udvarban, hol tanulnak a vallásos zsidók. Ezután a köhüpét fedezték fel, akadt, aki azonnal házasodott is, de akadt, aki úgy döntött, még vár jó 20 évet a nagy eseményre. Ezt követően a varázslatos zsinagógába látogatott el a kis csapat.

Belépéskor a gyerekek maguktól köszöntek shalommal. Hamarosan pedig, szájatva figyelték a zsinagóga mesés színeit. Kiemelt feladatként a különbözőségeket kellett felfedezniük.

Rengeteg észrevétel érkezett, s amire még kíváncsiak voltak, azt a helyi bácsi elmesélte nekik. Ezután ismét irány a bázis, a Dohány. Eszem-iszom, ami a gyerekek szerint a legjobb része a programnak. A végén tanulás, az elején említett 12 törzs jeleinek részletes kidolgozása. Zárásként jöhetett a kincsvadászat, Viki és Judit kézzel készített zsinagógás medáljainak megkeresése.

Elköszönés, ahogy a sportolók teszik - kezek középre és hangos csatakiáltás: „Zsinagógaaaa”.

Legközelebb **november 25-én** találkozik a kis csapat.

Kérjük, hogy részvételi szándékokat időben jelezzétek, Kérdéseiteket, jelentkezéseiteket várjuk az alábbi e-mail címen:

kleinjudit@lauer.hu,
wajnbergerv@lauer.hu

A DOHÁNY KÖRZET DECEMBERI PROGRAMJA

Minden hétköznap reggeli ima 7:30, esti ima 17:00 a Talmud-Tórában, vasárnap és munkaszüneti napokon reggel ima 8:00, esti ima 17:00 a Talmud-Tórában.

- December 1. Reggeli ima a Hősökben 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 15:45
- December 2. **Ünnepi gyertyagyújtás (az 1.), és Chanukkai műsor a Goldmarkban 16:00**
Közreműködnek: a körzet gyerek együttese
Éles István és a The Bits Beatles Emlékeznek.
- December 7. **Noé bárkája- interaktív bábelőadás** gyerekeknek a **Goldmark-teremben** 10:00
- December 7. Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- December 8. Reggeli ima a Hősökben 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 15:45
- December 9. **Chanukka utolsó esti buli a Dohány-templom előtt 17:00**
- December 14. Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- December 15. Reggeli ima a Hősökben 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 15:45
- December 21. Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- December 22. Reggeli ima a Hősökben 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 15:50
- December 28. Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- December 29. Reggeli ima a Hősökben 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 15:50

December 25-26 reggel az I.tentiszeletek 8:00-kor kezdődnek!

Fekete László és Dobszay Péter vendégjátéka

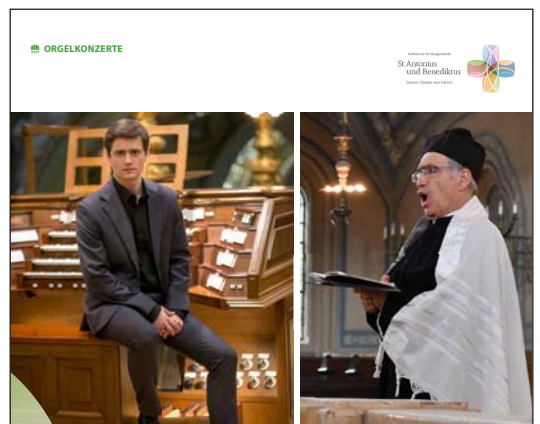
A Kristályéjszaka 80. évfordulója alkalmával november 8-án Fekete László és Dobszay Péter orgonista, emlékező koncerten szerepelt Düsseldorfban. A két évvel korábbi fellépéshez hasonlóan ezúttal is rengeteg néző várta a Budapestről érkezett vendégeket. Az est folyamán liturgiai részletek (Eisikovits Miksa, Ádám Emil feldolgozásai) - és Goldmark, Muszorgszkij, Mahler, Honegger, Kelen Hugó, David Zehavi dalai, illetve orgonára készült hangszerszólói hangzottak el.

Az újholdra eső programok következő állomásán a tartományi parlamentben főkantorunk a K'él molé ráchámim gyászimával nem csak a nyolc évtizeddel ezelőtti véres éjszakára, de a Soá áldozataira is emlékezett.

Szombatfogadás előtt imafeldolgozásokat és Muszorgszkij zsidó tárgyú és

zenéjű dalait is hallhatták a Nelly Sachs zsidó nyugdíjas otthon lakói. A hetiszakasz házasságról szóló része apropóján kiderült, hogy a házigazda, a hajdan Magyarországon tanító, Vasadi Péter esküvője évtizedekkel korábban a

Dohány utcai zsinagógában volt. Majd a város, a Hősök templomára emlékeztető zsinagógájában a helyi kántor, Aaron Malinsky főkantorunkat, Fekete Lászlót is bevonta az imádkozásába és a toraolvasást követően ők ketten közösen énekeltek.

GEDENKKONZERT

zum Jahrestag
der Reichspogromnacht

Oberkantor László Fekete,
Péter Dobszay, Orgel

DO. 08.11.2018, 19.30 UHR

Mahlert vezényelhetek zsinagógánknál

Múlt hétfőn és kedden kora délutántól estig flashmob rendezvényt tartottak a Herzl téren, a Dohány Zsinagóga főbejáratával szemben. Az együttműködő partner a német turisztikai hivatal (DZT - Deutsche Zentrale für Tourismus) volt. A flashmob témája a XXI. századi digitalitás, hogy a digitális fejlesztésekkel hogyan lehet népszerűsíteni és megszerettetni a kultúrát.

Fotó: DZT/Bakula János

A német központi turisztikai hivatal (DZT) a híres zsidó zeneszerzőt, Gustav Mahlert hívta segítségül. Mahler az Osztrák-Magyar Monarchiában született 1860-ban, egy askenázi zsidó család sarjaként. Igen fiatalon, 28 évesen (1888-ban) kinevezték a budapesti, Magyar Királyi Operaház igazgatójának. Itt Budapesten komponálta az első szimfóniáját, melyet az Operaház 1889-ben mutatott be – kevés sikerrel. Ezért alaposan átdolgozta, és ekkortól vált szokásává, hogy instrukciók tömegét szórta el a partitúrába. Ezt a művét játszotta a nagy kivetítőn látható Lipcei Filharmonikus zenekar. A digitalitás abban rejlett, hogy a vállalkozó érdeklődő, arra sétáló, vagy éppen turista, maga vezényelhet a zenekart egy kinetikus modul segítségével. Az önkéntes karmester vezényelt a kivetítő előtt, míg a zenekar követte a kézmozdulatokat, s a rendszer annak megfelelően gyorsította, vagy lassította a zenészeket – sok-sok mókás percet szerezve a jelenlevőknek és az alkalmi dirigenseknek. A filharmonikusok zenéltek, de hogy milyen tempóban, azt a karmesteren múlt. A „koncertet” egy digitális kamerarendszer rögzítette, és a végén eljuttatta a felvételt karmesterünk FB-oldalára, vagy e-mal-címére, így az újdonsült művész azonnal megoszthatta a közösségi oldalakon, hogy a mi szívünknek oly kedves helyszínen, a Dohány Zsinagóga előtti Herzl téren Mahler szimfóniáját vezényelte a Lipcei Filharmonikusoknak.

Arcok és történetek a gettókiállításához

A Dohány utcai körzet zsinagógái gettókiállításának folytatásaként igyekszik összegyűjteni azok fényképeit, történeteit, akik 1944/45-ben a gettó lakói voltak. A fényképeket a létrejött gettókiállítás melletti helységben tervezi bemutatni, emléket állítva azoknak mártírjaiknak, illetve a szerencsés megmenekülteknek. A kiállítás fejlesztése során a személyes történetek mellett a gettó időszakához kapcsolódó tárgyakat is bemutatnánk. A kiállítás kurátora, rendezője, Dombi Gábor várja mindazok jelentkezését (dombi.gabor@outlook.com), akik szeretnék szeretni, sőt maguk emlékei megőrzését és nyilvánosságra hozását.

Winter Nándor

(1887-1966), gyógyszerész

Szegedi nagyiparos család sarja. A családé a Winter A. és Társa Első Mechanikai Kefeggyár RT. Az üzlet budapesti képviselőként segíti. 1921 tavaszán feleségül veszi a fehérterror alatt özvegyé lett Grósz Mihálynét, annak akkor 6 éves Ibolya lányát adoptálja.

Közös gyermekük, Éva 1923-ban született. Az első világháborúban tisztként szolgált a fronton, többszörösen kitüntették. 1944-ben a pesti gettó VIII. körzetének helyettes parancsnoka. Elhurcolt Éva leánya nem tér vissza, Mauthausenben halt meg 1945-ben.

Időutazás a Goldmark-teremben

November 4-én félszáz érdeklődő várta a Goldmark-teremben, a Dohány körzet Kulturális Páholyában Kovács Istvánt és Sajgál Erikát, akik operett részletek mellett több, ismert régi slágert is énekeltek (pl. Stux). Vendégeinket Neumark Zoltán kísérte zongorán. Sőt, a dalok közti összekötő szövegek mellett ismertette a korszakot, az 1900-as évek elejét, amikor végre engedélyezték, hogy ne csak német nyelven, de magyarul is színpadra állítsanak különböző előadásokat. S ezen túl is számtalan érdekességet tudunk meg a korról. Hallhattunk Márkus Alfrédéről, Zerkovitz Béláról, Heltai Jenőről és számos neves művészről, illetve az OMIKE sok száz előadásáról is.

Megérkeztek a chanukka gyertyák!

Bő egy hét múlva, december 2-án gyűjtjük meg az első chanukka gyertyát. Ha valaki még nem szerezte be a gyertyákat, akkor megteheti a MAZSIHISZ rabbiságán (Síp utca 12.), minden kedden és csütörtökön 9:00-15:00 óra között, pénteken 9:00-12:00 óra között.

A csomag tartalma:

- ünnepi gyertyák (45 darab, azaz van egy plusz gyertya);
- áldások, és dalok;
- egy szép képeslap,
- trenderlikészítő szett a gyerekeknek.

Ára: 900 forint.

Dési János

Herzl biciklin

Néhány hete csuda kis szobor jelent meg alig macskairamodásnyira a Dohány zsinagógától. Egy a zsinagógával szemben lévő lámpaoszlopon a kerékpárja mellett álldogáló Herzl Tivadar tűnt fel. Aprócska szobor, talán nem is venni észre rögtön, leginkább az a feltűnő benne, hogy szinte mindig körbeállják mosolygó emberek.

De mi ez a szobor, és hogy kerül ide, és miért a kerékpár

Ezeket a kicsi szobrokat valószínűleg sokan ismerik. Budapesten is jó néhány helyen láthatók a „gerillaszobrász” Kolodko Mihály remek alkotásai <https://szubkult.blog.hu/2017/07/28/>. Ráadásul éppen november végén zárult a Kahan Art Spaceban – a szomszédos Nagy Diófa utcában – Kolodko tárlata a mini szobrokból, melyeket a kiállításon is igen sokan néztek meg.

Kolodko Mihály kárpátaljai születésű, Lembergben (Lviv) végezte tanulmányait. S aki járt például Ungváron láthatta, ott is hány ilyen alig arasznyi szobra van, s azt is tapasztalhatta, Budapesten, vagy Ungváron, hogy mennyire népszerűek, szerethetőek ezek. (Az ungváriakból pár: <https://tinyurl.com/ybo4vymu>.) A nagy lovaszobrok kora úgy tűnik lejárt – és ezek az emberléptékű művek, amelyeket egyre inkább érzünk mai világunkhoz valóknak.

Azt, hogy miért Herzl és éppen itt, talán magyarázni sem kell. (Az ötletadó, az éceszgéber a hírek szerint Fényi Tibor, aki a Kahan Art Space egyik kurátoraként szervezője volt Kolodko ottoni bemutatkozásának.) Hol legyen Herzl szobor, ha nem szülőházánál, a róla elnevezett térsarkán, a Dohány zsinagóga mellett.

S miért biciklin?

Magyarázatnak az is jó lehet, hogy itt fut a szobor mögött Budapest egyik legforgalmasabb bicikliútja. Valószínűleg naponta sok százan elkerékeznek itt. De ez talán csak tovább erősíti azt, hogy ez az alkotás itt otthon van.

Az az igazság, Herzl kevés megmaradt fotóinak egyikén éppen így áll valahol Ausztriában egy biciklistúrán a kerékpárja mellett. A szobor ezt a viszonylag kevésbé ismert képet idézi fel, kedvesen, kicsit talán karikatúraszerűen, de mindenképpen együtt érző barátságossággal.

S hogy Herzl a biciklizést komolyan gondolta, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy nevezetes regényében, az Ősújországban (Altneuland), amelyben felvázolja, miképpen is képzelte el a modern Izraelt, három helyen is említi a kerékpárt, mint a zsidó államban bevett közlekedési eszközt.

Szóval, Herzl, bicikli, Pest, Dohány templom – igazán összetartoznak.

Érdekes lenne persze megkérdezni a szobrot nézegető, simogató emberektől, tudják-e kit ábrázol? Valószínűleg a művészi koncepció része, hogy a szobroknál nincs felirat, sem az általában, hogy kit, mit ábráról, sem az, hogy ki készítette. Így aztán lehet találgatni, játszani, vagy nekiállni, utána nézni a történetnek. S ne abból induljunk ki, hogy Herzl Tivadarról mindenki tudja, ki, pláne itt. Ami a Pesti Sólet olvasóinak nyilvánvaló, az egyáltalán nem biztos, hogy tu-

dott a pesti polgárok többségének, vagy az erre járó turistahadak tagjainak.

Ráadásul a Herzl ábrázolások, köztéri szobrok – mert akad belőle nem egy a világban – a hagyományos köztéri szobrászat szellemében készültek általában, igyekezve megfelelni annak a merev elvárásnak, hogy miként képzelünk el egy komoly politikust, valakit, aki megálmodott egy „Ősújországot”, s komoly politikai szervezőmunkát is végzett a megteremtéséért. Pátosz, távolba révedő tekintet, gondok ráncolta homlok, nagyság, erő és bölcsesség – efféléket próbálnak ezek az alkotá-

sok sugallani. Valószínűleg a megrendelők kívánságának megfelelően mintegy azt érzékeltetve, hogy azok, akikre bronzba öntve i megemlékezünk valahogy nagyobbak, bátrabak, erősebbek nálunk. Nem olyanok, mint mi vagyunk. Őket csak hódolat illeti, s nem bírálát.

A közönség valószínűleg gyakran ezért ha csodálja is, de kevésbé szereti ezeket a szobrokat, mert életidegenek, távolságtartóak – nem igazak. Miközben ez a szakállas-bajszos kerékpározó fickó valószínűleg sokkal közelebb áll a valódi Herzl Tivadarhoz.

Miért merem ezt állítani? Tessék csak elolvasni (újra) az Ősújországot. Ha ma már helyenként didaktikusnak is érezzük, de ott van benne az a kedélyes életszeret, a mindennapok ismerete, és az a töretlen optimizmus, ha egyszer sikerül a zsidóknak létrehozni Izraelt, az a világ egyik legjobb, legélhetőbb helye lesz. Herzl olyan embereket ír le regényében, akikkel valószínűleg ma is szívesen élnénk egy hazában.

Kolodko kicsi szobra azért nagy, mert Herzl valódi lényegét ezerszer jobban megragadja, mint a pátoszos megemlékezések, művek. A pátosz a gyengék és a szimplán gondolkodók eszköze. A bátrak és az őszinték, tudják, egy efféle, kicsit tán ironikus szobor sokkal, de sokkal többet vesz rá, hogy utánanézzon ki is ez az ember, és mint mondott, mit írt...

Herendi szédertálakból nyílt kiállítás a Magyar Zsidó Múzeumban

Rengeteg érdeklődő előtt nyílt meg október 29-én, a „Herend Zsidó Öröksége” című kiállítás a Magyar Zsidó Múzeumban. Az eseményt, pontosabban a tárlatot Izrael Állam Nagykövete, Yossi Amrani és Heisler András, a MAZSIHISZ elnöke, illetve a Herendi Porcelán Manufaktúra vezérigazgatója Dr. Simon Attila nyitotta meg.

A megnyitón jelen volt David Cornstein, az Egyesület Államok magyarországi nagykövete, Kunos Péter a Mazsihisz ügyvezető igazgatója, illetve a hazai zsidóság szervezeteinek több vezetője.

A beszédet mondók rendre hangsúlyozták – köztük Toronyi Zsuzsanna, a múzeum igazgatója, a kiállítás kurátora is – mennyire fontos volt a zsidók körében, hogy főként az ünnepeken szép tárgyakkal vegyék körül magukat. A tálon minden motívum különös jelentőséggel bír.

A porcelángyártást Magyarországon pár rövid életű kísérlet után az 1826-ban Stingl Vince által alapított herendi kerámiagyárban Fischer Mór teremtette meg (1839-től). Fischer Mór a zsidó származásából fakadó hátrányokat igazi kézműves porcelán-

remekekkel feledtette. A honi arisztokraták készleteinek pótlásával szerzett hírnevet, majd a külföldi iparkiallításokon nemcsak szakmai elismeréseket nyert el, de királyi családok, uralkodók is megrendelésekkel halmozták el. Művészeti törekvései jutalmául 1867-ben nemesi rangot kapott.

A herendi porcelángyár és Fischer Mór pályája a magyar zsidóság polgárosodásának is fontos szimbóluma – ahogy a múzeum honlapján is olvashatjuk. A gyárban a világhírű ét-

Bár alig két tucatnyi tárgy látható az üvegvitrinben, de mindegyik soha nem látott remek. A széder este tárgyai mellett több pohár és serleg is készült Herenden héber felirattal. A gyárban ma is készülnek a judaika szimbólumaival díszített tárgyak kis sorozatokban, megrendelésre.

A megnyitó végén, Simon Attila különleges ajándékot adott át Toronyi Zsuzsának, a múzeum igazgatónőjének, és az est házigazdájának. Az ajándék egy különleges, kézzel festett, herendi porcelántányér volt,

Fotók: Szentgyörgyi Ákos

készletek és dísz tárgyak mellett a peszach ünnepi rituális vacsorához készített néhány szédertál is készült. Ezeket mutatja be elsősorban a kiállítás, kiegészítve Fischer Mór fiának, Farkasházy Fischer Vilmosnak kolozsvári üzemében készített tállakkal.

amelyre Theodor Herzl portréját vitte fel Vida Sándor porcelánfestő művész. A tányér másnap már katalógusba, illetve vitrinbe is került. A Herend zsidó öröksége címet viselő kiállítás 2019. április 29-ig látható.

JELENTKEZZI
LEGYÉL A MAGYAR CSAPAT TAGJAI

15. MACCABI EURÓPA JÁTEKOK
2019. JÚLIUS 29 - AUGUSZTUS 7.

Legyél részese a közösségi sportélménynek!
Várjuk a zsidó közösség sportoló tagjait több mint 20 sportágban.

Információ: emg2019@maccabi.hu

MACCABI HUNGARY

Sportágak

<p>NYÍLT FÉRFI</p> <p>Tollaslabda (egyéni, páros)</p> <p>Kosárlabda</p> <p>Streetball</p> <p>Bridzs</p> <p>Sakk</p> <p>Kerékpár</p> <p>ITT (10 km), RR (60 km)</p> <p>Lovaglás</p> <p>díjlovaglás, díjugratás</p> <p>Vívás</p> <p>tőr, párbajtőr, kard (egyéni, csapat)</p> <p>kerekesszékes</p> <p>Gyeplabda</p> <p>Labdarúgás</p> <p>Futsal</p> <p>Golf</p> <p>Félmarton</p> <p>Cselgáncs</p> <p>Karate</p> <p>kata, kumite</p> <p>Sportívészlet</p> <p>Fallabda</p> <p>Úszás</p> <p>Asztalitenisz (egyéni, páros)</p> <p>Tenisz</p> <p>Taekwondo</p> <p>Triatlion</p> <p>Röplabda</p> <p>Vízilabda</p> <p>Paraszás</p>	<p>NYÍLT NŐI</p> <p>Tollaslabda (egyéni, páros)</p> <p>Bridzs</p> <p>Sakk</p> <p>Kerékpár</p> <p>ITT (10 km), RR (60 km)</p> <p>Lovaglás</p> <p>díjlovaglás, díjugratás</p> <p>Vívás</p> <p>tőr, párbajtőr, kard (egyéni, csapat)</p> <p>kerekesszékes</p> <p>Gyeplabda</p> <p>Labdarúgás</p> <p>Golf</p> <p>Félmarton</p> <p>Cselgáncs</p> <p>Karate</p> <p>kata, kumite</p> <p>Sportívészlet</p> <p>Úszás</p> <p>Asztalitenisz (egyéni, páros)</p> <p>Taekwondo</p> <p>Tenisz</p> <p>(egyéni, páros)</p> <p>Atletika</p> <p>Triatlion</p> <p>Röplabda</p> <p>Paraszás</p>	<p>MASTERS FÉRFI</p> <p>Tollaslabda (egyéni, páros)</p> <p>Vívás</p> <p>tőr, párbajtőr, kard (egyéni, páros)</p> <p>kerekesszékes</p> <p>Tenisz (egyéni, páros)</p> <p>Labdarúgás</p> <p>Futsal</p> <p>Golf</p> <p>Félmarton</p> <p>Sportívészlet</p> <p>Fallabda</p> <p>Úszás</p> <p>Asztalitenisz</p> <p>Triatlion</p> <p>Paraszás</p>	<p>IFJÚSÁGI FIÚ (15-18 éves)</p> <p>Tollaslabda (egyéni, páros)</p> <p>Kosárlabda</p> <p>Labdarúgás</p> <p>Futsal</p> <p>Streetball</p> <p>Kerékpár</p> <p>ITT (10 km), RR (60 km)</p> <p>Vívás</p> <p>tőr, párbajtőr, kard (egyéni, páros)</p> <p>kerekesszékes</p> <p>Golf</p> <p>Cselgáncs</p> <p>Karate</p> <p>kata, kumite</p> <p>Fallabda</p> <p>Asztalitenisz (egyéni, páros)</p> <p>Úszás</p> <p>Tenisz (egyéni, páros)</p> <p>Taekwondo</p> <p>Atletika</p> <p>Vízilabda</p>	<p>IFJÚSÁGI LÁNY (15-18 éves)</p> <p>Tollaslabda (egyéni, páros)</p> <p>Kerékpár</p> <p>ITT (10 km), RR (60 km)</p> <p>Vívás</p> <p>tőr, párbajtőr, kard (egyéni, páros)</p> <p>kerekesszékes</p> <p>Labdarúgás</p> <p>Golf</p> <p>Cselgáncs</p> <p>Karate</p> <p>kata, kumite</p> <p>Úszás</p> <p>Asztalitenisz (egyéni, páros)</p> <p>Tenisz (egyéni, páros)</p> <p>Taekwondo</p> <p>Atletika</p> <p>Röplabda</p> <p>Paraszás</p>
--	--	---	--	--

Alapítva 1906

MACCABI CSOPORT

MCSZ

EMC

MAZSIHISZ

www.maccabi.hu

A Ludovika lesz a Maccabi Európa Játékok központi helyszíne

A Ludovika lesz a Maccabi Európa Játékok központi helyszíne A Ludovika, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem épületegyüttese lesz a központi helyszíne jövő évi Maccabi Európa Játékoknak. A tervezett és ígért Kerepesi úti Sportpark kapcsán azzal kecsegtetnek, hogy 2020-2021-re azért elkészül. /Bízunk benne, így lesz, s abból valóban profitál a honi Maccabi és a honi zsidóság is.../

15th EUROPEAN MACCABI GAMES 2019 Budapest

A bő egyhetes rendezvény lesz minden idők legnagyobb magyarországi felnőtt multisport eseménye, amelyre 30 országból több mint 2500 sportoló, több száz edző és segítő, valamint több ezer szurkoló érkezik. A Maccabi Európa Játékokon 29 sportágban versengenek majd a zsidó sportolók, a sportesemény történetében először két parasportágban, teniszben és vívásban is rendeznek versenyeket.

VADMACSKÁTÓL A NERCBUNDÁIG

Elkán Gyula szücsmester betörése a divatvilágba

Nemrég új sorozatot indítottunk, amely többek tetszését is elnyerte. Folytatjuk is a sok érdekességgel tarkított utazást - a XX. század elejének Budapestjén. A melyenszanto.blog.hu szerzője, Szántó András válogat továbbra is a blogban megjelent legérdekesebb írásaiból.

A zsidók emancipációját „szentesítő” 1867: XVII. t.-c. I. §. törvény 1868. január elsejével – százőtven esztendeje – lépett hatályba. Ezzel az ország és Budapest izraelita válású polgárai elől elhárult a jogi akadály, hogy kiteljesítsék tehetőségüket, elismerést szerezzenek, s beírják nevüket egy szakma, város közössége, vagy a nemzet történetébe. E folyamat kiváló példája az Elkán család életútja.

Adefiche.

Elkan von Elkansberg.

Ha a család eredetét keressük, beleütközünk a történelem útvesztőjébe – minél régebbre nyúlunk vissza a szálak, annál kuszábbak. Cifrázza a helyzetet, hogy az Elkán ősök vélhetően azon kevesek közé tartoztak, akik zsidóként nemességet kaphattak. Az Elkan von Elkansberg família az ausztriai, majd felső-bajorországi zsidó nemesség jegyzékében. Az Elkan nemzetség királyi és császári nagykereskedési privilégiummal rendelkezett, a vállalkozó szellemű ifjak a XVIII. század végén, XIX. század elején vándoroltak Magyarországra. (A német betelepítés 3. szakaszát II. József 1782. évi pátense vezette be és főleg Pfalzból, a Saar-vidékről, és Mainz körzetéből, illetve Württemberg tartományokból érkeztek telepesek Pest, Esztergom, Fejér, Vas, Tolna és Somogy megyébe.

A család nemesi címeréből két elem figyelemre méltó: a „gólya” ábrázolása a születés és az újjászületés jelképe, mivel vándormadár, s visszatérte egybeesik a természet újjászületésével. A tavaszra, az új életre utal. Mintha a zsidó nemesi ősök a vándorlásra, költözésre gondoltak volna?! A másik heraldikai elem a „horgony”, az utazók, kereskedők jelképe. Az Elkán család

Orczy-ház

tehát már a nemesi cím adományozásakor is kereskedéssel foglalkozott.

Dr. Elkán Györgytől úgy tudom, az 1830-as években érkezett bőrkereskedő ősök Budapesten és Dunaföldváron telepedtek le. A kevés irat a II. világháború és a meghurcoltatások során eltűntek, de a két családi főág a XX. század elejétől jól követhető. A család asszimilációs hajlandóságot mutatja – döntően magyar keresztnévvel találkoztam (Lajos, Gyula, József, György, sőt Árpád).

Az Elkán cég kialakulása, növekedése

Elkán Gyula 1876-ban született Budapesten, és első üzletét a Károly körúton, az Orczy-ház emeletén nyitotta 1899-ben. A család az 1870-es években, az Orczy-házban - a sok zsidó családnak menedéket adó – épület-komplexumban talált lakást. Nem mellékesen a házban volt akkoriban a bőrkereskedelem központja; az Orczy kávéházban zajlottak a legnagyobb „bőrös – bőrzék”, itt tartották a bőrkereskedő testület üléseit is.

Elkán Gyula édesapja fejlesztette kereskedői tevékenységét, az egyik felső emeleti szobában rendezte be szücs-műhelyét. Gyula itt tanult és itt szabadult fel szücsmesterként, majd külföldi „tanulmányútra” ment, Bécsben és több német városban dolgozott neves mestereknél. Külföldi munkavégzése után átvette édesapja szücsműhelyét és szabóságát, és 23 évesen megindította saját vállalkozását. Hamarosan testvére, Ignác is bekapcsolódott és szintén az Orczy-házban 1903-4-ben indította el kalap- és szőrmeárus cégét.

A tevékenység egyre ismertebbé és sikeressé tette az Elkánokat, némi

rivalizálás is lehetett közöttük, mert 1905-ben a Szerecsen (ma Paulay Ede) utcában Elkán Gyula kalapüzlete is megnyílt. Ekkor Ignác a Wesselényi utca 4-be költöztette üzletét. Gyula kinötte az emeleti szobákat, kibérelte az Orczy-ház földszintjén lévő 2 korábbi üzlethelyiséget, átalakította és elegáns szücs boltot és szalont nyitott.

1930-ban a Magyar Ipari Almanach szerint Elkán Gyula szücsmester már 20 segéddel és modern gépekkel dolgozta fel prémjeit. „A

párisi Grand Prix, az 1911-es ipari kiállítási arany érem, Londoni Grand Prix és több elismerés díszítik munkáit.” S a Magyar Szücsmesterek és Szőrmeakereskedők Egyesületének választott elnöke volt. Közben megnősült, felesége Polvaen Ilonka.

A sok alkalmazott és gép már nem fért el a Károly körüti üzletben. Egy mai értelemben „befektető” szakmabelivel társulva - megalakult az Elkán és Gerő cég, az üzemek és raktarak számára kibérelték és átalakították a Petőfi (ma Székely Mihály) utca 5. alatti házat. Itt egy reprezentatív szalon és üzlethelyiség is volt. A társtulajdonos Gerő Árpád rokoni száakkal is kapcsolódott a családhoz. Felesége az a Herzfeld Paula volt, akinek testvére, Herzfeld Anna Elkán Ignác felesége lett. /A két hölgy a 40-es években a Csillaghegyi Árpád Strandfürdő tulajdonosai-ként vált ismertté./

KELNER ÉS MOHÁROSI, BUDAPEST

Elkán plakát

A Károly körüti üzletet is hamarosan „kinőtték”, illetve az Orczyház már nem felelt meg az egyre gyarapodó úrihölgy-vásárlók ízlésének, illetve a külföldi érdeklődők száma is jócskán gyarapodott. Ezért az üzletet a fővárosi divatvilág változó orientációja miatt a Váci utca 22-be költöztették, de Bécsben is nyílt Elkán üzlet a Mariahilferstrasse 92. alatt. A hajdani budapesti Elkán üzletet sokszor átalakították, a közelmúltig az Akadémia Kiadó könyvesboltja volt.

Önálló, feltűnő pavilonokkal jelent meg az Elkán cég a Budapesti tavaszi és őszi *Vásárokon*. Az új szörme-moделlekkel folyamatosan részt vettek Budapest, Bécs, Párizs lelegegánsabb *divatbemutatóin* – a vezető világhírű divatcégekkel egyenrangúként. Figyelve a bunda-tulajdonos hölgyek egyik fő gondjára - miszerint a molyoktól nehéz megóvni az értékes prémekeket -, létrehoztak a Petőfi utcában egy „megóvó részleget”, ma is irigylésre méltó

A rajzszorozat olyan népszerűvé vált, hogy néhány belvárosi iskolában, a tanításban is felhasználták, míg a gyerekek igyekeztek összegyűjteni a sorozat mind a 20 darabját (borz – chinchilla – thibeti kecske – arany róka – fehér róka stb.). A siker az anyagi fellendülést is meghozta: Elkán Gyula lakását a Váci utca után a 30-as évek végére már egy budai villában találjuk a II. kerületben, a Radna u. 3-ban. Érdekesség, hogy a háború után özvegye 1950-ben még itt lakott.

szakdolgozó látta el az akkor még nagy létszámú intézményeket. Ezt a szolgálatot ismerték el 2004-ben a Magyar Köztársaság Bronz Érdemkereszt kitüntetéssel. Nehéz felsorolni a gyerekvédelemhez kötődő számtalan publikációját. 2011-ben hunyt el, temetésén sok tisztelője búcsúztatta.

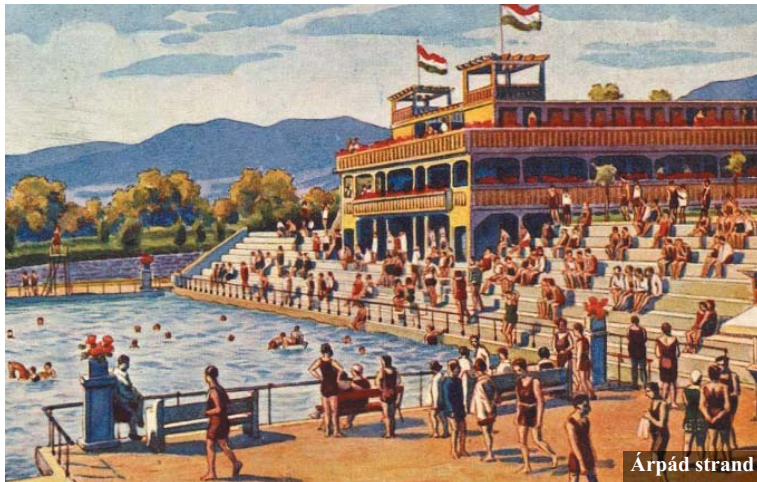
Dunaföldvár-Hódmezővásárhely-Budapest-Párizs

A német betelepülők sokszor horgonyoztak le Duna melléki helységeken (Győr, Óbuda, Dunaföldvár stb.). Így kerülhetett Elkán családtag Dunaföldvára, ahol az 1829-es megyei összeírás szerint 3 zsidó család, 18 fő élt. Számuk gyarapodott, itt élt családjával Elkán József is, aki borkereskedőként dolgozott, és a jótékonyágáról ismerték kortársai. 1866-ban született Lajos nevű fiuk felnöve, felesége családjához, Hódmezővásárhelyre költözött. Elkán Lajos (1866-1920) szintén borkereskedő lett, majd kisebb borkereskedő lett, majd kisebb borkereskedő alapított, és a helyi krónikák szerint az I. világháború idején azért nem csatlakozott az országos borkartellhez, hogy a kartell által megszabottnál alacsonyabb áron értékesíthesse a termékeit a magyar hadseregnek, ezzel is támogatva a hazát. Feleségével, Ritscher Nellyvel a vásárhelyi Andrassy úton laktak, a Plohn féle fotóműterem melletti házban. Fiuk, László 1910-ben született és a fotósnál szerette meg és tanulta a fényképezést. A fotósnál rendszeres látogató volt Tornyai János művészbáráival, a társaság képei díszítették az Elkán üzletet is. A kis Lacit egyszerre érte a művészi és a fotós ihlet, ami egész életét meghatározta.

A háború után a család Lajos betegsége miatt Budapestre költözött a 3 gyermekkel (Rudolf, László, Edit). Az iskolák elvégzése után László 1929-ben Párizsba ment, ahol először a kommunista ellenállási mozgalomhoz csatlakozott, itt kapta a Hervé nevet. Párizsban a fiatal Corbusier tervezte épületek fotózásával hamarosan sikeres, majd világhírű épületfotós lett.

Az Elkánok sorsa a zsidó emancipáció szinte minden részletét – összefogás, szorgalom, siker – érintő példája. Ahogy Lucien Hervé egy beszélgetésben mondta: „mindannyian törpék vagyunk, egymás vállára állunk, és így érjük el a célt.”

Bővebben itt olvashatnak az Elkán családról:
<https://tinyurl.com/y8mqet2m>

Divatmarketing

A korabeli adatokat böngészve nagy kavarodás érzékelhető az Elkán cégek kapcsolódásaiban. Elkán Ignác lehetett inkább a vállalkozó szerep, míg Elkán Gyula a cég „művészi” ágát irányította a modellek, divatosság fejlesztése, s a hirdetések területén

Nem csak az új divatirányzatokra figyelt Elkán Gyula a bécsi és párizsi trendeket követve, de a „kereskedés technikáira” is, amit még nem neveztek marketingnek, pedig az volt a javából! A piaci verseny arra kényszerítette az élenjárókat, hogy minden modern vívmányt alkalmazzanak, ha élen akartak maradni! Az Elkán cég szerepe a budapesti divat alakításában úttörő volt. (Tudni kell, a budapesti címjegyzékben, 1922-23-ban már 187 szűcs- és szörmeáru kereskedő szerepelt!)

Számos szereplésük közül néhány: Minden lehetséges, olvasott lapban folyamatosan jelentek meg hirdetések (Vasárnapi Újság, Színházi Élet stb.)

A Vasárnapi Újság 1911. november 19-én beszámolt a Kirakatversenyéről, amelyen az Elkán cég sikerrel szerepelt.

Az októberi számban részletes hirdetés mutatja be az Elkán üzleteket és áru kínálatot – képekkel! A szövegben olyan érzékletesen ismertették munkájukat, hogy az olvasóknak biztos kedve támadt azonnal a látogatásra!

teljes szolgáltatással (oda-visszazártszállítás).

Elkán Gyula talán legnagyobb hatású kezdeményezése a szörmetípusok grafikus ismertetése volt. Külföldi tanuló éve alatt megtanulta, néhány eddig ismert nemes szörme mellett milyen egzotikus állatok adhatnak különleges alapanyagokat a pesti hölgyeknek. Londont és Párizst már régebben meghódították az északi különlegességek (pl. a jegesmedve, fóka, sealskin stb.), s Bécsben a 20-as években feltűntek Ázsia és Afrika állatvilágának szörmei (nutria, csincsilla, perzsa juh, pézsma, kenguru stb.) Ezért a szörmek bemutatására képeslap sorozatot adott ki. A rajzokat számológépeken és plakátokon is megjelentette, illetve hirdeteiben felhasználta.

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre.

A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajs 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szereteteinkért a gyertyák. A Jahrzeit-napon a reggeli i.tentisztelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szereteteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Márta Kohn	december 3.	Kleinné Müller Ilona	
Gárdonyi Tibor	december 4.		december 18.
Hajdú Gusztáv	december 9.	Kálmán Ferenc	december 19.
Glasel Adolfné	december 10.	Izsák Vilmosné	december 21.
Földes Ágnes	december 11.	Szőnyi Sándor	december 24.
Kohn Ilona	december 12.	Zsoldos János	december 24.
Feit Lászlóné	december 13.	dr. Zsoldos Mária	december 25.
Krebsz László	december 13.	Kálmán Kálmán	december 26.
Schiller Gyuláné	december 14.	Propper Simon	december 26.
Sömjén Ferenc	december 14.	Moussong Sándor	
Dr. Orbán István	december 16.		december 27.
Endler Józsefné	december 16.	Polgár Miklós	december 27.

Meghívó

A Dohány utcai körzet szeretettel meghívja Önt és kedves családját chanukkai ünnepségére.

Időpont: 2018. december 2-án 16:00

Helyszín: 1075. Bp. Wesselényi utca 7.
Goldmark terem

Ünnepi beszédet mond:

Dr Frölich Róbert országos főrabbi
Az 1. láng ünnepélyes meggyújtása:

Közreműködik: a körzet gyermek együttese
Éles István és a The Bits Beatles
Emlézenekar.

Az ünnepség után hagyományos chanukkai fánkkal várjuk Önöket.

Meghívó

Az Élet Menete Alapítvány tisztelettel meghívja Önt a 2018. évi „**Élet Menete – Kézdy György díjak**” ünnepélyes átadására, valamint az alapítvány évzáró rendezvényére.

2018. november 25. | Hatszín Teátrum
vasárnap, 17.00 óra | 1066 Budapest, Jókai utca 6.

Mengele törpéi

című előadás kerül bemutatásra a Kaposvári Művészeti Egyetem, Rippl Rónai Művészeti kar közreműködésével, Réczei Tamás rendezésében.

hatszín
teátrum

! A részvételhez regisztráció szükséges!
Kérjük az rspv@eletmenete.hu e-mail címen regisztrálni!
Csak a visszaigazolt jelentkezőknek tudunk helyet biztosítani!

További info:
Szántó Kremmer Dóra
+36 30 499 1665
dora@eletmenete.hu

MINISZTERELNÖKSÉG

MAZSIHISZ

ISRAEL

MAZSOK
HUNGARICA
KÖZÖSSÉGI
EGYESÜLET

EMBASSY OF HUNGARY
111. ÁRVA

